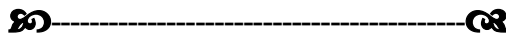

สุนทรียะคำผวน: เพศ พฤติกรรมการสมสู่ การสร้างคำใหม่และการสื่อสาร*

AESTHETIC OF SPOONERISM : SEX, BEHAVIOR OF SEXUAL INTERCOURSE,
WORD FORMATION AND COMMUNICATION

มัลลิกา ภูมะธน, ดิเรก ด้วงลอย

Mallika Phumathon, Dirak Duangloy

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Nakhon Sawan Rajabhat University

E-mail: raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เขียนขึ้นเพื่อศึกษาพัฒนาการของคำผวน ตามความสนใจที่เกิดขึ้นในสภาพจริงที่หน่วยงาน และนำมาคิดขยายความ ใช้การศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย และการสังเกตพูดคุยกับผู้ที่เกี่ยวข้องเรื่องคำผวนในสำนักงาน

ผลการศึกษาพบว่า คำผวน การประดิษฐ์สร้างคำใหม่ขึ้นมามีนัยยะเพื่อการสร้างคำใหม่ขึ้นมา เพื่อการสื่อสาร เพื่อการบันเทิงและความสนุกสนานสุนทรียะผ่านภาษานั้น ๆ โดยสิ่งที่พบคำผวน เป็นพัฒนาการทางภาษา ที่สะท้อนถึงวิถีวัฒนธรรม และบุคลิกภาพของคนในชาติที่สะท้อนผ่านภาษามีความสนุกสนาน มีความคิดสร้างสรรค์ และในเวลาเดียวกันสะท้อนตัวตนในเชิงแห่งความเป็นรัฐชาติด้วย โดยลักษณะคำผวนที่พบและค้นคว้าได้ข้อสรุปคือ ทำให้เกิดคำใหม่จากคำเดิม สามารถใช้เป็นกลทางภาษา หลีกเลี่ยงการใช้คำไม่สุภาพให้สุภาพได้ ทำให้เกิดคำคล้องจองจากการเล่นคำ และยังใช้สร้างอารมณ์ขันรวมทั้งความบันเทิงทางภาษาด้วย

คำสำคัญ: สุนทรียะคำผวน; เพศ พฤติกรรมการสมสู่; การสื่อสาร

Abstract

This academic article was written to study the development of volatility. According to the actual interest occurred by the department And bring to think more Use the study from research papers and observation to talk to those who are good about volatility in the office.

---

* Received April 14, 2021; Revised October 25, 2021; Accepted December 12, 2021

The results of the study are that the invention of the new word has a meaning to create a new word. For communication For entertainment and fun, aesthetic, through that language. Is a language development Which reflects the culture And the personality of the people in the nation that is reflected through the language of having fun Creative And at the same time reflecting the identity of a nation state as well The characteristic of the volcanic found and concluded that Make new words from the original words Can be used as a language trick Avoid using impolite words to be polite. Make rhyme from playing words And also used to create humor as well as language entertainment as well.

Keywords: Aesthetics of Phuan; Gender Behavior to Enrichment; Communication

บทนำ

เรื่องเล่ากึ่งบทความนี้เกิดขึ้นเมื่อข้าพเจ้าต้องไปทำงานในสำนักงานแห่งหนึ่งในฐานะคนใหม่ (1 มิถุนายน 2557) ก็ต้องปรับตัว ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่และงานใหม่ และสมาชิกร่วมงานใหม่ โดยสภาพแวดล้อมของการทำงานก็ต้องเจอคน และสิ่งหนึ่งที่ข้าพเจ้าพบประจำ คือเพื่อนร่วมงานของข้าพเจ้าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญภาษาไทยระดับสร้างนวัตกรรมทางภาษาได้ในทุก ๆ วัน บางวันก็ซ้ำ บางวันก็แกล้งซ้ำ ซึ่งมุมหนึ่งเหมือนเป็นเสน่ห์ทางภาษาที่สามารถสร้างคำได้อย่างลงตัวและสื่อออกมาเป็นความหมายใหม่ มุมหนึ่งเป็นปฏิกิริยาของผู้สร้างว่าผู้เชี่ยวชาญฉลาดฉับไว ที่สร้างสรรค์ผ่านคำได้ตลอดเวลา และมุมหนึ่งเป็นความฝึกฝนที่ฉาบพวยมัจฉิตอยู่กับเรื่องเฉพาะทางจนกระทั่ง “หมกมุ่น” แต่สาระของการเขียนบทความนี้ ต้องการมอง “คำผวน” เพื่อเชื่อมโยงไปถึงศาสตร์ของคำผวน ที่เป็นศาสตร์คู่กับภาษา ทั้งอาจใช้คำว่า สนุกทริยะแปลว่ามีความงดงามในการสลับกลับหน้ากลับหลังให้เป็นภาษาที่สวยงามในตัวเอง หรือไม่ก็เป็นพื้นที่จิตของผู้สร้างให้เกิดคำถ้อยหน้าถ้อยหลังจนเป็นศาสตร์ทางภาษาที่ลงตัว อาจเป็นได้ทั้ง “ตลก” สนุก การสื่อสาร สื่อความ และ “สุนทริยะ” เพลิดเพลินบันเทิงใจไปเป็นคราว ๆ ที่ได้เสริมอรรถรสของการสนทนา แต่สำหรับคนไม่ชอบอาจเป็นพฤติกรรมไม่รู้จักกาล “ทะเล้ง” ไปจนถึง “ลามก-อนาจาร” หรือลามไปถึง “อัปรีย์-จัญไร” ก็มี คงเป็นเรื่องมุมมองและความพึงใจ แต่สาระต้องการสะท้อนพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ สังคมและเงื่อนไขทางภาษา แนวคิด พร้อมทั้งมุ่งไปที่ศาสตร์ของการผวนเพื่อสะท้อนผลและพฤติกรรมเชิงประจักษ์ และการได้มาซึ่งภาษาอย่างวิจิตรและงดงามในแบบภาษาแห่งศาสตร์อย่างที่ปรากฏ (ตามใจ อวิรุทธโยธิน, 2546) ดังนั้นในบทความนี้จะได้นำสิ่งที่เรียกว่าคำผวน องค์ความรู้ในฐานะที่เป็นศาสตร์ที่มีผู้รู้ได้ศึกษาไว้มาแบ่งเป็นการสะท้อนคิดผ่านสิ่งที่ข้าพเจ้าผู้เขียนพบและสัมผัสในที่ทำงานในฐานะสมาชิกใหม่ขององค์กรแห่งนี้ตามลำดับไป

นัยยะ ความหมาย และพัฒนาการของคำผวน

ในพจนานุกรมให้ความหมายของ 'คำผวน' หมายถึง น. คำที่พูดทวนกลับได้ เช่น ตกที่อิฐ ผวนเป็น ติดที่อก คำผวน เป็นวิธีการสลับคำ โดยใช้สระและ ตัวสะกดของพยางค์หน้าและพยางค์สุดท้าย มาสลับกัน ทำให้เกิดคำใหม่ที่มี **ความหมายใหม่** หรือ **ไม่มีความหมายก็ได้** แต่การออกเสียงนั้นจะต้องจองกับรูปเดิม ทำให้สื่อความหมายกันได้ คำผวนนั้นนิยมใช้กับคำสองหรือสามพยางค์เป็นส่วนใหญ่ เพราะสามารถสลับตำแหน่งได้ง่าย คำพยางค์เดียวนั้นไม่สามารถผวนได้ ส่วนคำหลายพยางค์ อาจต้องแยกเป็นส่วนๆ ไม่สามารถสลับตำแหน่งอย่างค่าน้อยพยางค์ วิธีการสร้างคำผวน เรียกว่า "ผวน" หรือ "การผวนคำ" **ดังนั้น** คำผวนจึงเป็นวัฒนธรรมทางภาษา หรือพัฒนาการทางภาษาก็ได้ ดังปรากฏในงานเรื่อง **คำผวน : อีกรูปแบบหนึ่งของการใช้ภาษาไทยและ คำผวนก็มีที่ยืนนาน** (สนิท บุญฤทธิ์, 2015) ที่เสนอว่า "...คำผวนจึงมีความหมายถึงคำ หรือกลุ่มคำที่สลับเสียงสระ และหรือ สับทั้งเสียงสระและตัวสะกดกัน การสับเสียงดังกล่าวอาจเกิดขึ้นได้ทั้งโดยที่ไม่ได้ตั้งใจและโดยตั้งใจ คำที่เกิดขึ้นใหม่จากการสับเสียงลักษณะดังกล่าว อาจจะมีทั้งที่ไม่ได้ความหมาย หรือได้ความหมายที่ต่างไปจากเดิมก็ได้..." (สนิท บุญฤทธิ์ 2015) นอกจากนี้ในงานวิจัยเล่มเดียวกันยังสะท้อนคิดลักษณะเด่นของคำผวนที่ว่า "คำผวนมีคุณค่าถึง 5 ประการเป็นอย่างน้อย ทั้งทำให้เกิดคำใหม่ สามารถใช้เป็นกลทางภาษา เสียงคำไม่สุภาพให้สุภาพ เอื้อต่อการคล้องจองคำ และยังใช้สร้างอารมณ์ขันรวมทั้งความบันเทิงทางภาษา" ดังนั้นในเมื่อภาษาไทยน้อยสุวรรณภูมิมีคำผวนได้ ภาษาในตระกูลไทกลุ่มอื่นก็น่าจะมีคำผวนได้ด้วย ดังนั้นวรรณคดีของไทยก็มีพูดถึงเรื่องเพศสัมพันธ์ในบทอิศวรรยเป็นเรื่องปกติธรรมดา ซึ่งคือการบอกให้รู้ถึงเพศสัมพันธ์โดยทางอ้อม ถ้าเราดูวรรณกรรมชาวบ้านเราก็จะพบว่าเพลงพื้นบ้านทั้งหลายส่วนใหญ่คือ คำปฏิพากย์ คือการโต้ตอบระหว่างหญิง - ชาย และคำโต้ตอบระหว่างหญิง - ชายนั้น ส่วนใหญ่ก็เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศสัมพันธ์ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2545; ภรณ์ยู ชำน้ำคู้ และสุกัญญา สมไพบูลย์, 2562, 46-58)

คำผวนมีกำเนิดมาแต่เมื่อไหร่ ? ฟังรู้ และควรรู้

ภาษาคงมีอยู่คู่มนุษย์แต่ไหนแต่ไร แต่ปัญหาอยู่ที่ว่า แล้วมันเกิดมาตั้งแต่ตอนไหน เกิดมาพร้อมกับใคร และในเกิดเกิดขึ้นมาอย่างไร จึงทำให้เกิดคำผวน คงเป็นเรื่องของเทคนิคการสื่อสาร หรือการสื่อสารเพื่อให้ได้คำผวน ก็ต้องย้อนกลับไปที่ว่าสังคมอื่น หรือประเทศอื่นมีคำผวนไหม ก็ต้องตอบว่าคงมี หรือมี เพียงแต่ความเข้มข้นในการนำมาสื่อสารหรือเป็นศาสตร์แห่งความสนุกเหมือนสังคมไทยหรือไม่แน่นอนตรงนี้ไม่แน่ใจ อย่างกรณีในสังคมไทยเรา **สรรพสิทธิ์** (อ่านว่า สับ-สิทธิ์-หวน) เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นทางภาคใต้ (จังหวัดนครศรีธรรมราช) ที่ผสมไปด้วยการแปลงเปลี่ยนของคำเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าใครเป็นผู้ประพันธ์สันนิษฐานกันว่าคงจะเป็นปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา (ระหว่าง พ.ศ.1893-2310) ลักษณะการประพันธ์ เป็นแบบ นิทานคำกลอน หรือ กลอนสุภาพหรือ กลอนแปดตามขนบนิยม เนื้อหาเป็น

คำผวนเกี่ยวกับเรื่องเพศและอวัยวะเพศ มีเนื้อหาชวนให้ขบขันมากกว่าก่อให้เกิดอารมณ์ทางเพศ มีความยาว 197 บท เนื้อหายังไม่จบสมบูรณ์

สรรพสิทธิ์นวนสำนวนเก่าพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2516 โดยขุนพรหมโลก (นามแฝง) ซึ่งผู้พิมพ์ให้ความเห็นไว้ว่า ผู้แต่งอาจเป็นชาวนครศรีธรรมราช แต่งขึ้นประมาณ พ.ศ. 2425 - 2439 ต่อมาผู้แต่งเลียนแบบขึ้นอีกหลายสำนวน ในหอพระสมุดเองมีหนังสือเรื่องหนึ่งชื่อ "ศัพท์สิทธิ์นวน" ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกัน

- เป็นแหล่งรวบรวมศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้
- เป็นต้นแบบวรรณกรรมอื่นได้แก่ สรรพสิทธิ์นวนสำนวนยะลา สรรพสิทธิ์นวน'75 สรรพสิทธิ์นวนสำนวนใหม่ สรรพล้อดวน
- มีลักษณะใกล้เคียงกับบทหนังตะลุงร่วมสมัย อาจเคยใช้เล่นหนังตะลุงมาบ้างแล้วก็ได้

หากเอาแนวคิดในเรื่องคำผวนมาอธิบายอาจบอกได้ว่า คนไทยชื่นชอบ สนุกสนาน เน้นการบันเทิงคดี ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมด้านสุนทรีทางอาชีพ ผ่านเพลง การแสดง ที่ผสมรวมกับอาชีพ เช่น เพลงขอทาน หมอลำแลกข้าว หรือเพลงเกี่ยวข้าว เหล่านี้น่าจะสะท้อนได้ว่าเป็นพฤติกรรมและการกระทำที่สัมพันธ์กับ

มีเกร็ดประวัติศาสตร์ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ เล่าไว้ตอนหนึ่ง ประมาณว่า... “สุนทรภู่” (พ.ศ. 2329-2398) ถูกสบประมาทจากศิษย์ (บางแห่ง ระบุนายรินทรธิเบศร์ (อิน) ได้ตำหนิสุนทรภู่ว่า แต่งได้แต่กลอน แต่งโคลงไม่เป็น “สุนทรภู่” เลยตอบไปเป็น “โคลงสี่สุภาพ” คำผวนว่า

ตาราง 1 โคลงสี่สุภาพ” คำผวน ของ “สุนทรภู่”

คำผวน		ผวนกลับ	
เฉนียงโถมมาเว้งว่า	วูกา	โชนเื้องมาว่าเว้ง	ว่ากู
รูกับการเมิงแต่อย่า	มูไร	ราวกับกูมาแต่เียง(ป่า)	ไม่รู้
ปิดเซ็นจะมุข่า	คราทู	เป็นศิษย์อย่ามาสู้	ครูเฒ่า
เฉะแต่จะตอบให้	ชีพม้วย มังระนอ	ชอบแต่จะเตะให้	ชีพม้วย มรนัง

นัยยะของสุนทรภู่เป็นการแก้ต่างให้ตัวเองว่าเป็นผู้มีความสามารถในการแต่ง “โคลงสี่สุภาพ” ได้ และยังแสดงภูมิปัญญาด้วยอีกว่ามีความสามารถชนิดที่แต่งเป็นคำผวนในเชิงท้าทาย เช่น

อ้ายเจ้าชู้ลอมปอมกระหม่อมบาง	ลอยชายทางเที่ยวเกี่ยวหมา
ชีชะแบ่งจันทร์น้ำมันทา	หยงหน้าสองแควเหมือนหางเปี้ย
หมามันจะเกิดชิงหมาเกิด	มิงไปตายเสียเกิดอ้ายห้าเปี้ย
หน้าตาเช่นนี้จะมีเมีย	อ้ายมะม่วงหมาเลียไม่เจียมใจ

จากเสภาขุนช้างขุนแผนตอนขุนช้างไปสู่ขอนางพิมฯ รอบที่ 2 แล้วเจอนางพิมฯ ต่ำกลับ

ในนิราศสุพรรณสุนทรภู่ก็ใช้การผวนคำเพื่อสื่อความ

ลุดนชนบทบ้าน	ขนมจีน
โรงเจ็กตั้งริมดิน	ทำน้ำ
นั่งนับทพรลิ่งสิ้น	สยายผ้าเล่าแฮ
เมียช่างสาสลดยล้า	สลัฟพู่พู่นาง (หางหนู)

(ตำราวรรณคดีสุพรรณภูมิ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา, 2550)

จากข้อมูลที่ยืนยันได้ว่าสุนทรภู่ใช้ “คำผวน” ในการสื่อสาร สร้างคำ ใช้คำแทนคำ เพื่อให้ได้ความใหม่ขึ้นมาพร้อมยืนยันความสำคัญนั้น หรือวรรณกรรมของศรีปราชญ์ ก็ได้ใช้คำผวนมาเป็นการสร้างคำในวรรณกรรมด้วย

เป ทะลู่อยู่ถ้ำ	มีถม
แป สะหมอยู่ตาม	ไต่ไม้
มา แดงแกว่งหางาม	หาคู่
นา ปล้ำน้ำจิ้มให้	รสลิมชิมบอล

ศรีปราชญ์ กวีเอกสมัยพระนารายณ์ (กรเพชร เพชรรุ่ง, 2017)

ดังนั้นหากดู “คำผวน” เป็นเทคนิค เป็นรูปแบบทางภาษาที่ใช้ในการสร้างคำ สร้างบรรยากาศทางการสื่อสารอีกแบบหนึ่งที่สามารถเป็นทั้งการฝึกเขารับปัญหา ฝึกการใช้ภาษาไทย ให้ลุ่มลึก รวมไปถึงฝึกทักษะการใช้ภาษาที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้ เป็นการสร้างคำใหม่ หรือสื่อสารที่อาจเป็น “เทคนิค” หรือการใช้ภาษาในฐานะที่เป็นกระบวนการของการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการสร้างคำใหม่ ความหมายใหม่ และรูปแบบการสื่อสาร

แม้แต่ศิลปินรุ่นใหม่ก็ใช้เทคนิคการผวนคำเพื่อสร้างความหมายใหม่ หรือเพื่อการสื่อสาร หรือเทคนิคทางการสื่อสารให้เกิดความเข้าใจ เช่น ผลงานเพลงของนักเพลงเพื่อชีวิตอย่าง เทียรี่เมฆวัฒนา แห่งวงคาราบาว “สาวดอยสอยดาว” สมตากลาว [สาวตากลม] หรือโปงลางสะออน ก็ใช้มีการผวนคำเพื่อความบันเทิงในเพลง “เรอทัก รักเธอ” เป็นต้น ดังนั้นหากดูคำ การสื่อสารความแล้ว ยังเป็นการสร้างบรรยากาศในเชิงบันเทิงคดี ในรูปแบบทางภาษาที่มีเป้าหมายเพื่อการสื่อสารสาธารณะและเป้าหมายของการจัดวางตัวตนในทางภาษาและการสื่อความ

คำผวนเป็นการสร้างคำใหม่ คำผวน มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำมาใช้เล่นกันเพื่อความสนุกสนานและประลองเขารับปัญหาทางภาษา และเป็นการแสดงความสามารถเชิงภาษาด้วย ซึ่งเป็นคำผวนประเภทคำผวนสุภาพ ส่วนคำผวนหยาบเป็นการเล่นเลยเถิด คึกคะนองไปตามประสาคนคะนอง ทะลึ่งทะเล้น เราก็ต้องระมัดระวังอย่านำไปใช้เล่นจนเกิดความเสียหาย

หลักของการผวนคำ

การผวนคำเป็นลักษณะทางภาษาที่สะท้อนถึงความร่ำรวย และเสน่ห์ทางภาษาที่เกิดขึ้นในภาษา

1. คำผวนเป็นการเล่นทางภาษาอย่างหนึ่งในภาษาไทย ที่ใช้วิธีการผวนคำ หรือสลับตำแหน่งเสียงสระและพยัญชนะท้าย วิธีผวนคำก็คือ การสลับพยัญชนะคำสุดท้ายมาไว้ในคำแรก โดยใช้ตัวสะกดเหมือนเดิม ส่วนใหญ่จะผวนคำที่มีสองพยางค์ แต่หากมี 3-4 พยางค์ ก็มักจะผวนเฉพาะคำแรกกับคำสุดท้าย เช่น สุรา - ชา-หฺรุ ถ้วยกาแฟ - แก้วกาฟวย รดสามล้อถีบ - ริดสามล้อถัด เป็นต้น แต่ไม่นิยมผวนคำที่มีพยัญชนะเดียวกันหรือสระและตัวสะกดเหมือนกัน เช่น มือถือ น้ำคำ

2. การสลับตำแหน่งที่สมบูรณ์จะเกิดขึ้นกับคำสองพยางค์ เช่น ดำเนิน - เดินนำ ในที่นี้พยัญชนะต้นของทั้งสองพยางค์ยังคงตำแหน่งเดิม แต่สลับเสียงสระ (พร้อมตัวสะกด) คือ สลับระหว่าง สระ "อ้า" กับสระ "เอน"

3. ในคำ 3 พยางค์ การผวนจะยุ่งยาก จึงอาจเลือกที่จะผวนเฉพาะบางคู่ของพยางค์ เช่น สวัสดิ์ (สะ-หวัด-ติ) มักเลือกผวนเฉพาะ พยางค์ที่สองและสาม คือ หวัด (สระ "อะ" เสียงเอก + ตัวสะกด "กต") - ติ (สระ "อิ" เสียงสามัญ ตัวสะกดไม่มี) -> วิ (สระ "อิ" เสียงสามัญ ตัวสะกดไม่มี) - ดัด (สระ "อะ" เสียงเอก + ตัวสะกด "กต")

4. คำ 4 พยางค์ขึ้นไป ถึงแม้ไม่นิยมกันมากนัก แต่ก็ยังมีคำที่ใช้ผวนได้ โดยนำพยางค์แรกกับพยางค์สุดท้ายมาผวนกัน ส่วน 2 พยางค์ตรงกลางยังอยู่คงเดิม เช่น หมายเลขไอพี - หมิเลขไอพาย

คำผวนนั้น มุ่งเอาเสียงเป็นสำคัญ ไม่คำนึงถึงความถูกต้องในเรื่องตัวสะกดการันต์ เป็นการสื่อเพื่อให้ผวนกลับหาคำเดิม เช่น ลากโมบ - โลภมาก สามงาว - สาวงาม ฟันแซ่ - แพ้ซัน เป็นต้น

คำผวนนั้น เมื่อผวนแล้วปรากฏได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ไม่มีความหมายเลย เช่น โฉนเอง - เนงไอ วัททะเล - เวทะลัก ใส่บาตร - สาดไป ฝนสาด - ฝาดสน

2. มีความหมายบางพยางค์ เช่น บันได - ไบตัน มองดู - มุดอง สีดำ - สาดิ

3. มีความหมายทุกพยางค์ เช่น ปุดอง - ปองดู สีแดง - แสงดี บ่ายคล้อย - บ่อยคล้าย

ในการผวนคำข้อระมัดระวังไม่ให้เกิดคำผวนหยาบ คือ หลีกเลียงพยัญชนะและสระที่เข้าคู่กัน ได้แก่ พยัญชนะ ห ด ค ข ต ย (หรือมีเสียงพยัญชนะเหมือนกัน)

สระ เอ + ด สะกด แอ + ด สะกด อัว + ย สะกด อี ออ อำ ไอ

คำผวนเป็นการเล่นเสียงเพื่อความสนุกสนาน บางคนนิยมใช้ผวนคำหยาบเรื่องเพศ เป็นการเลี้งที่จะเอยถึงคำหยาบนั่นตรง ๆ หรือผวนคำเป็นปริศนา ซึ่งนิยมกันมากในปริศนาคำกลอนที่เรียกว่า ผะหมี นอกจากนี้ ยังมีนักเขียนจำนวนไม่น้อย ใช้การผวนชื่อจริง เพื่อนำมาใช้เป็นนามปากกา

พฤติกรรมคำผวนในเชิงสังคม

คำผวนเป็นการใช้เสียงเป็นสำคัญ โดยมีเป้าหมายเป็นไปเพื่อการสื่อสารเป็นสำคัญ ในความหมายนี้จะเป็นวัฒนธรรมทางภาษาของเด็กรุ่นใหม่ ผ่านกระบวนการในการสร้างคำ สร้างคำนิยามทางภาษารวมไปถึงการสร้างนวัตกรรมทางภาษาร่วมกับคนอื่นและชุมชนอื่น เพื่อให้เกิดนวัตกรรมทางภาษาและนำมาใช้ในการสื่อสาร ซึ่งสามารถจำแนกลักษณะบางส่วนของคำผวน คำในเชิงลักษณะ กลุ่มผู้ใช้ในเชิงสังคมได้ ดังปรากฏตามตาราง 2

ตาราง 2 เทียบลักษณะคำผวนที่ใช้และกลุ่มผู้ใช้

กลุ่มผู้ใช้	คำผวนและลักษณะที่ใช้	เป้าหมายการสื่อ
พฤติกรรมวัยรุ่น	เหี้ย-ยะ หน่วง - ห่วงนะเนีย ผึกมัยถ้าจะริด - ผิดมัยที่จจะรัก อีกคนบอกหรา - หาคคนบอกรัก เจอหักแล้วเพลอเรือ - เจอ เธอแล้วเพลอรัก ไซเบอได้มัย - ขอเบอได้มัย เจอนี้มีแต่ไท - ใจนี้มีแต่เธอ เออรักแถบ=แอบรักเธอ	การสื่อสารด้วยภาษาที่ถูกสร้างคำขึ้นมาเพื่อสื่อสาร สื่อความ ที่สะท้อนความจริงในเชิงพฤติกรรม
ทั่วไป	- อะหรีดอย = อร่อยดี - สะ-หวิ-ดัด(เสียงสามัญ) = สวัสดิ์ - ก้างไหย (ก้างใหญ่) = ไก่ย่าง	เป็นกลางที่ใช้ได้ทุกสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย
นามปากกา ชื่อคน	- โต้ ซีริก (ตึก ซีโร่) - คิดลิก (คึกฤทธิ์ ปราโมช) - นมอุโต้ต (โน้ต อุดม) - ซ่าอมรมณ์ (ส้ม อมรา) - ตูน บริบัก (ตึก บริบูรณ์) - จูวินยอน (จอห์น วิญญู)	เป็นการสร้างภาพจำตามรูปแบบการเขียน/สื่อ และปิดพรางผู้เขียน
สื่อความ สองแง่ งาม บั่นเทิง	- สี่หาย - ห้าอี้ (หืออี้) - หกสกระปี้ (หีสกปรก) - เจ็ดยั๊บ (จับเย็ด) - แปดเต่า (แปดตด) - เก้ากระดอด (กอดกระเด้า)	การสื่อสารที่เน้นความสนุกสนานตามกลุ่มเป้าหมาย ตลก ขบขัน จนหยาบโลน

จากตารางสะท้อนให้เห็นได้ว่า พฤติกรรมทางภาษาได้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายที่เกิดจากการผวนคำของภาษา ซึ่งอาจจำแนกพฤติกรรมได้ คือ

1. **พฤติกรรมทางภาษา** แปลว่าภาษาถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารสาธารณะ ร่วมกับภาษาหลักและการใช้ภาษาคำพวนเป็นเครื่องมือสื่อสาร ดังที่สุนทรภู่ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการกระทบกระเทียบ ผ่านพฤติกรรมลักษณะเฉพาะที่เป็นบุคคลที่มีความสามารถด้านการใช้ภาษาอยู่แล้ว

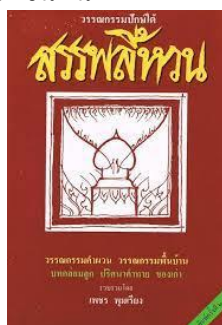
2. **พฤติกรรมของสังคมผ่านภาษา** หมายถึง คนในสังคมมีลักษณะของภาษาที่ดูเป็นเล่นเป็นหัว เพราะคำพวนในสมัยเดิม อาจใช้เป็นเครื่องมือส่อนัย แต่ในปัจจุบัน เป็นช่องทางในการสนุกสนาน จึงทำให้เห็นว่าสังคมสะท้อนบริบทของการเปลี่ยนผ่าน ดังปรากฏวรรณกรรมสรรพหลัหวน (เพชร พุ่มเรียง, 2545) ที่นัยหนึ่งเป็นการใช้ภาษาเพื่อสื่อบริบททางสังคม หรืออาจเป็นวรรณกรรมทางสังคม หรือพฤติกรรมทางสังคมร่วมสมัยที่คำพวนมีพลวัฒน์ ช่วงเวลาหนึ่ง ภาพยนตร์ เรื่อง ผีกระชากหัว หรือหนังสือ "รัดทะท่ามนวยหัวคาค" (วาทะวัน สุพรรณเกษซ์, 2550)

3. **พฤติกรรมผ่านภาษาสู่การกระทำ** หมายถึง การใช้คำเล่น ในภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาอื่น ๆ หรือภาษาในโลก มีทั้งหมด ดังปรากฏข้อมูลว่า ในปี ค.ศ.1813 จักรพรรดินโปเลียนแห่งฝรั่งเศส (Napoleon, ค.ศ.1804-1814/2347-2357) ทรงสละบัลลังก์ เพราะได้รับการต่อต้านจากฝรั่งเศส ใน ค.ศ.1814/2357 สัมพันธมิตรเข้าบุกยึดปารีส ทำสนธิสัญญาฟงแตงโบล (Fontainebleau) และเนรเทศนโปเลียนไปอยู่เกาะเอลบา (Elba) ในอิตาลี และหากตีความว่าการใช้การพวนคำของนโปเลียน ในคราวที่ถูกนำไปคุมขังที่เกาะ Elba ขณะที่อยู่ด้วยความชอบเล่นคำพวน ก็นั่งพวนเชื้อเกาะจาก Elba เป็น Able และเป็นที่มาของประโยคว่า "Able was I ere I saw Elba" [หมายถึงว่า Napoleon was able before he was imprisoned on Elba] แล้วใช้คำว่า Able สร้างกำลังใจใจ หรือผันแล้วก่อให้เกิดความเพลินเจริญใจ **พาลินโดรม (Palindrome)** หนีออกจากการคุมขัง เดินทางถึงกรุงปารีสอย่างง่ายดาย ช่วงเวลา "คืนสู่อำนาจเป็นเวลาร้อยวัน" เริ่มต้นขึ้น เป็นผู้นำของกองทัพ แต่ความล้มเหลวก็เกิดขึ้นซ้ำอีก กองทัพของเขาพ่ายการรบกับอังกฤษและปรัสเซียที่ยุทธการวอเตอร์ลู ในเบลเยียม เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ.1815/2358 จอมพลกรูซี (Laurent de Gouvion Saint-Cyr, ค.ศ.1764 – 1830/2307-2373) ไม่สามารถต้านทานกองทัพร่วมระหว่างอังกฤษและปรัสเซียได้ เนื่องจากเป็นทัพหลวงที่ยกมา จักรพรรดินโปเลียนที่ 1 จึงถูกจองจำอีกครั้ง และถูกอังกฤษส่งตัวไปยังเกาะเซนต์เฮเลนา (Saint Helena) พร้อมกับนายทหารที่ยังจงรักภักดี และใช้ชีวิตวาระสุดท้ายบนเกาะแห่งนี้ เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม ค.ศ.1821/2364 พร้อมทั้ง "จดหมายเหตุเกาะเซนต์เฮเลนา" พินัยกรรมชีวิตไว้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน (Godechot et al, 1971; Grab, 2003)

คำพวนกับสุนทรียะด้านอารมณ์

1. สุนทรียะด้านอารมณ์ ในหลาย ๆ ครั้งผู้เขียนสังเกตการสร้างคำพวน ทำให้รู้ แปลว่า คนพวนก็รู้สึกสนุก คนที่ได้ยินคำพวนก็สนุกไปด้วย แปลว่าอารมณ์ของการสื่อสารได้กลายเป็นช่องทางในการสื่อสารร่วมกันและในเวลาเดียวกันในการสื่อสารนี้ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนเป็นพลังทางบวกในการสื่อสารตัวอื่นร่วมกัน “สรรพสิทธิ์ หวน นำเสนอเรื่องเพศโดยนัย” ดังประโยคเปิดที่ว่า **นครั้งยังมีเท่าผีแหน กว้างยาวแสนหนึ่งคืบสียศตา เมืองห้างกวีรีหับระยับตา พันหย้าคาปูลากเป็นฉากบัง** (ขุติพงศ์ ปะทาเส, 2564; ศิริพร ศรีวรกานต์, 2546, 136-161) หมายถึงการสื่อความโดยมีนัยแฝงในลักษณะของการสื่อสารเพื่อประสงค์ต่อเรื่องเพศที่นัยยะของการสื่อสารทางเพศผ่านการคิดที่เป็นได้ทั้งสุนทรียะทางกามารมณ์และเป็นการรื้อให้เกิดความสนุก หรือสะท้อนข้อเท็จจริงทางอารมณ์ทาง “กาม” นอกจากนี้ผู้ศึกษาท่านเดียวกันนี้ยังวิเคราะห์ข้ออธิบายเสริมว่า “สรรพสิทธิ์ หวน ใช้คำพวนเพื่อซ่อนเรื่องเพศและการร่วมประเวณี เมื่อผู้อ่านสามารถถอดรหัสคำพวนได้ เรื่องราวทางเพศก็ถูกเปิดเผย” (ศิริพร ศรีวรกานต์, 2546, 136-161) นัยของการซ่อนเพื่อสื่อสารจึงมีความหมายเป็นการสื่อสารเรื่องเพศเพื่อความเป็นเพศเพียงแต่นัยยะของการสะท้อนความจริงอีกชั้นหนึ่ง

ภาพที่ 1 วรรณกรรมปกปักรั้ว ที่สะท้อนถึงการใช้คำพวนมาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและสร้างวรรณกรรมทางภาษาพื้นถิ่น
ที่มา: เพชร พุ่มเรียง (2545)

2. สุนทรียะด้านภาษา หมายถึง ภาษาในตัวของมันเองสามารถพวนได้ และพวนให้เป็นศาสตร์แห่งการพวน เป็นทั้งความรู้ และการละเล่น มีหลักฐานว่าการพวนคำจัดเป็นการละเล่นอย่างหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน และถูกใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนการสอนประเภทหนึ่งดังปรากฏในงานวิจัยของวิภา ศิริสวัสดิ์ (2556) ที่ให้ข้อมูลว่า

“การทายปริศนาของไทยนิยมเล่นกันมากในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เช่นในงานวัด งานศพ และในเวลาว่าง เป็นการเล่นในหมู่ญาติมิตร การเผยแพร่ปริศนาคำทายในช่วงแรกเป็นการถ่ายทอดทางวาจา เมื่อมีการพิมพ์เกิดขึ้นในประเทศไทย จึงทำให้ปริศนาคำทายแพร่หลายในหมู่ประชาชนมากขึ้น ในรูปของสิ่งพิมพ์ ปัจจุบันนี้มีการนำปริศนาคำทายไปเล่นในโอกาสต่างๆ เป็นจำนวนมาก เช่นในหนังสือพิมพ์ ในหนังสืออ่าน

สำหรับเด็ก ในรายการทายปัญหาของโทรทัศน์ และได้มีการบันทึกในแถบเสียงด้วย วิธีการเล่นทายปริศนา ผู้เล่นมักจะแบ่งเป็นสองฝ่าย ผลัดกันถามและตอบ หรือเล่นทายกันเป็นกลุ่ม ปริศนาคำทายไทย ประกอบด้วย คำประพันธ์หลายประเภท ทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง ในการเล่นทายปริศนาประเภทร้อยกรองนั้น จะมีวิธีตอบ 4 แบบคือ คำตอบที่มีคำขึ้นต้นเหมือนกัน คำตอบที่มีคำลงท้ายเหมือนกัน คำตอบที่เป็นคำผวน และคำตอบที่เป็นการผันวรรณยุกต์ ส่วนคำทายที่เป็นร้อยแก้วหรือคำถามธรรมดา ก็จะตอบเป็นคำ ๆ หรือเป็นประโยค ปัจจุบันนี้ปริศนาคำทาย ได้เข้ามามีบทบาทในห้องเรียนมากขึ้น”

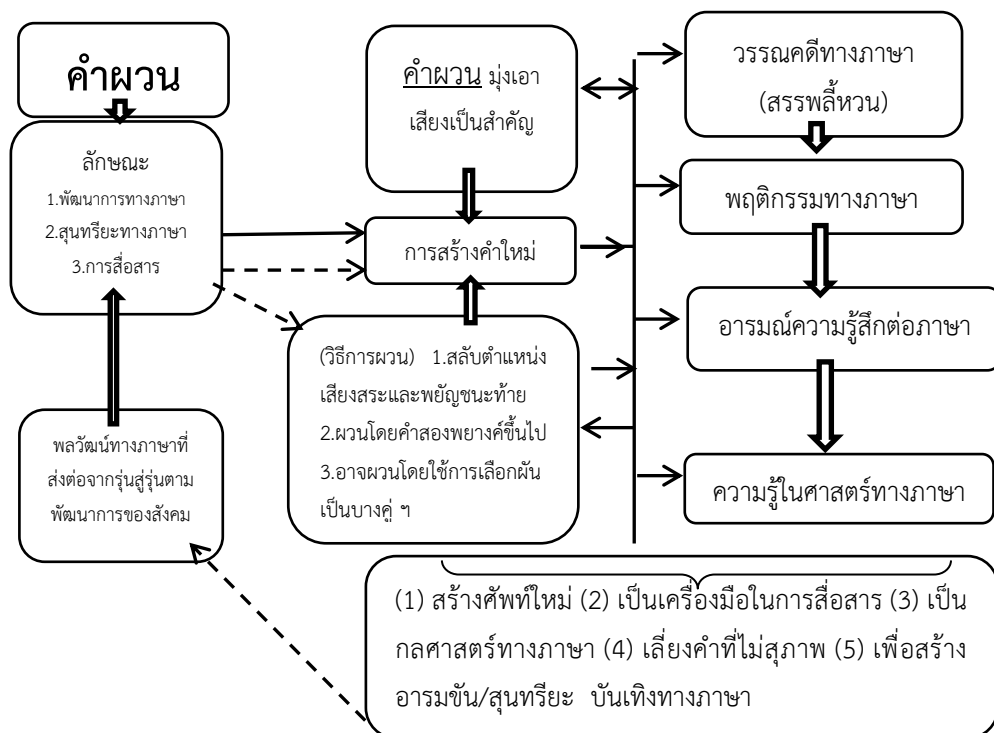
ตาราง 3 ตัวอย่างคำผวน ที่เป็นการสร้างคำ โดยต้องมีการให้เป็นคำผวน แต่นัยยะ เพื่อความบันเทิง และสนุกสนานเป็นด้านหลัก เป็นเทคนิคการให้ความหมาย หรือสร้างคำทางภาษาไทย

1.แมลงประเภทใด โดนใจท่านที่สุด	2.การขับร้องอย่างมีมารยาทควรระวังเรื่องใด
ก. แมลงปอกระดาด	ก. จุดเลี้ยว
ข. เหาโดนผี	ข. กระเจายเลี้ยว
ค. เหากระแทกสี	ค. เลี้ยวกระเจีย
ง. ม้านางฟอย	ง. เลี้ยวกระจ๊อย

3. **สุนทรียะด้านบันเทิงคดี** หมายถึง เมื่อคนฟัง ส่วนใหญ่จะยิ้ม อมยิ้ม หัวเราะ และบ่อยครั้งผู้เขียนก็หัวเราะ อมยิ้ม แต่บ่อยครั้งก็ไม่สนุกด้วยนัก แต่ในภาพรวมสนใจตรงที่ เจ้าเพื่อนนี้ช่างจำคำที่เขาผวนไว้แล้ว เพราะก่อนหน้านี้จะมีคนคนนี้ ข้าพเจ้าก็เคยได้ยินมาจากที่อื่น ๆ ก็แปลว่ามีอยู่ทั่วไปไม่เฉพาะถิ่นที่ ก็ได้แต่คิดในใจว่าเขาช่างดิ้นรนแสวงหา และสรรหาคำเหล่านี้มาผวน แต่หลักใหญ่เป็นด้วย ปฏิภาณไหวพริบ ความทรงจำ ที่สามารถเอามาผวนจนกระทั่งได้คำ และความหมายใหม่ หรือคำเริ่มสามารถนำไปผวนต่อได้ แต่เมื่อไปวิเคราะห์ด้านบันเทิงคดีจะพบว่า คำผวนมีนัยยะของการผวนเพื่อบันเทิงคดี สุนทรภู่ก็ดี หรือนักกวีส่วนใหญ่ที่ผลิตัววรรณกรรม ล้วนใช้คำผวนเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างคำเพิ่ม

องค์ความรู้ใหม่

จากบทความนี้สามารถนำมาเขียนเป็นแผนภาพสะท้อนองค์ความรู้ แนวคิดที่เกิดจากคำผวนต่อพัฒนาการทางภาษาและสังคมได้ ตามแผนภาพ

ภาพ 4 คำผวนภาพสะท้อนต่อบริบทในเชิงพัฒนาการทางภาษาและสังคม

สรุป

ในธรรมชาติของมนุษย์มีศาสตร์ของความสมดุลและความพอดีอยู่ในตัวเองหรือชาติพันธุ์ แต่เมื่อไหร่ก็ตามที่มันเกิดกว่าพอดี ไม่เป็นสมดุล ก็จะเกินเลย ไปจนกระทั่งเกินกว่างาม ก็เรียกว่า เสียภูมิ เสียภาพลักษณ์และเสียผลอันจะควรได้ หรือมากกว่าควรจะได้ไปเสียกระนั้น เพราะมนุษย์เข้ามาเป็นปรากฏการณ์ของกันและกัน และหายไปในที่สุด แต่เมื่อสูญหายแล้ว ก็มีสิ่งใหม่เข้ามาเป็นธรรมชาติ แต่มนุษย์ปรุงและแต่งมันให้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของจิต จนกระทั่งกลายเป็น ผลผลิตของจิตหรือพฤติกรรมทางจิตไป ในส่วนของคำผวนของเพื่อนร่วมงานที่เกริ่นในช่วงแรก ข้าพเจ้าฟังบ่อย ๆ ก็ให้รู้สึกอึดอัดบ้าง ๆ เพื่อให้รู้ว่ามีคนคงเป็นน้ำจิ้ม หรือมีก็เครื่องเคียงเสริมให้ มีความหลากหลายและน่าลิ้มรสเข้าไปอีก แต่บ่อยและมาก จึงมีความรู้สึกว่ามันไม่น่าจะใช่ซะ หรือไม่ก็มากเกินไป เป็นคำถามที่ข้าพเจ้าถามบ่อย ๆ จนกลายเป็นความรู้สึกว่า “ผวน” จนเกิน งามไปนะ แต่กรณีถือว่าเป็นทัศนะส่วนตัว แต่เมื่อมองไปถึงความเป็นศาสตร์ และพัฒนาการเชิง ศาสตร์ทางภาษา คำผวนเป็นศาสตร์ และมีเจตจำนงในเรื่องการสื่อสารสาธารณะ และทำให้การ

สื่อสารนั้นประสบความสำเร็จและประสพผลเป็นพฤติกรรมและการกระทำที่สร้างสรรค์และก่อให้เกิดการขับเคลื่อนในภาพรวมได้ คำพวนมีนัยของการสื่อสารเพื่อความบันเทิง สนุกสนาน และการสื่อความในลักษณะของการบันเทิงคดี คงมีนัยของตัวมันเองในฐานะเป็นภาษาที่มีพัฒนาการในตัวเอง เป็นเครื่องมือในการสื่อสารชนิดหนึ่ง และก่อให้เกิดการขับเคลื่อนเป็นพลังในตัวมันเองอย่างที่ควรจะเป็น ที่เราได้ทั้งการสื่อสารเพื่อความบันเทิง และเป็นพลวัตพัฒนาทางภาษาไปในตัวด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรเพชร เพชรรุ่ง. (2017). *วัฒนธรรมทางภาษา และวิธีการสร้างสรรค์คำในภาษาไทย*. สืบค้น 15 พฤศจิกายน 2564. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/153159>
- ชุตติพงศ์ ปะทาเส. (2564). สรรพลีหวน...วรรณกรรมคำพวนที่เป็นมากกว่าเรื่องล้อเลียนของสงวน. สืบค้น เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2564. จาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_23079
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระปรมหาราช. (2550). *ชีวิตและงานของสุนทรภู่ (ฉบับกรมศิลปากรตรวจสอบชำระใหม่)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- ตามใจ อวิรุทธโยธิน. (2546). *กลไกและรูปแบบของการผวนคำในภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นใต้* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2545). *คำมีคม : ว่าด้วยภาษา วัฒนธรรม และอำนาจ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เพชร พุ่มเรียง. (2545). *สรรพลีหวน*. กรุงเทพฯ: ชมรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมปากใต้.
- ภรณ์ยุ ขำน้ำคู้และ สุกัญญา สมไพบูลย์. (2562). ปฏิภาณทางภาษาเชิง “สองแง่สองง่าม” ในคำร้องเพลงลูกทุ่งไทย. *วารนิเทศศาสตร์*, 37(1), 46-58.
- วาทะวัน สุพรรณเภซ. (2550). *รัดทำมะนวยฉบับหัวคุณ*. กรุงเทพฯ: บริษัท เซเวนพรีนซ์ติ้ง จำกัด.
- วิภา ศิริสวัสดิ. (2526). *วิวัฒนาการของปริศนาคำทายไทย และการนำมาใช้ในการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ศรีวรกานต์. (2546). เรื่องเพศ ปกปิดและเปิดเผย : บทวิเคราะห์วรรณกรรมกามารมณ์ไทย. *วารสารอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 32(1), 136-161
- สนิท บุญฤทธิ์. (2015). คำพวนก็มีที่ยืนนาน. *สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์*, 15(2), 17-28.
- Godechot, J. et al. (1971). *The Napoleonic era in Europe*. Holt, Rinehart and Winston.
- Grab, A. (2003). *Napoleon and the Transformation of Europe*. Macmillan.